

ΤΑ ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΗΣ

Τίτλος πρωτοτύπου: The grapes of wrath

Συγγραφέας: John Steinbeck

Μετάφραση: Μιχάλης Μακρόπουλος

Επιμέλεια: Εύα Καλεύρα

© Estate of Elaine A. Steinbeck

© 2014, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2014

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

www.epbooks.gr

ISBN 978-960-569-034-2

John Steinbeck

Τα σταφύλια της οργής

Μετάφραση Μιχάλης Μακρόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Στον κόκκινο τόπο και σ' ένα κομμάτι του γκριζου τόπου της Οκλαχόμα, οι τελευταίες βροχές έπεσαν απαλά δίχως να σκάσουν τη σημαδεμένη γη. Τ' αλέτρια έκοβαν ξανά και ξανά τις χαρακιές απ' τα ρυάκια. Οι τελευταίες βροχές σήκωσαν γοργά τ' αραποσίτι και σκόρπισαν γρασίδι κι αγριόχορτα στα πλάγια των δρόμων, έτσι που ο γκριζος τόπος κι ο βαθυκόκκινος άρχισαν να χάνονται κάτω απ' το πράσινο. Στα τέλη του Μάη ο ουρανός θάμπωσε και διαλύθηκαν τα σύννεφα που τόσο καιρό, την άνοιξη, κρέμονταν χαμηλά. Κάθε μέρα ο ήλιος έπεφτε καυτός στ' αραποσίτι που μεγάλωνε, ώσπου μια καφετιά γραμμή ζωγραφίστηκε στην παρυφή κάθε πράσινης λόγχης. Σύννεφα φάνηκαν, χάθηκαν και δεν ξεμύτισαν ξανά. Τ' αγριόχορτα έγιναν πιο σκούρα πράσινα για προστασία, κι έπαψαν να εξαπλώνονται. Η επιφάνεια της γης έκανε κρούστα, λεπτή και σκληρή, και όπως ο ουρανός θάμπωνε, έτσι θάμπωσε κι η γη· η κόκκινη έγινε ρόδινη και η γκριζά λευκή.

Στις ρεματιές η γη έγινε σκόνη στην κοίτη ξεροπόταμων. Γεώμυες και μυρμηκολέοντες προκαλούσαν μικρές κατολισθήσεις. Και καθώς ο δριμύς ήλιος σφυροκοπούσε κάθε μέρα, τα φύλλα στα νεαρά αραποσίτια γίνονταν λιγότερο σκληρά και στητά· καμπύλωσαν στην αρχή, κι έπειτα, όταν το κεντρικό νεύρο που τα βαστούσε έγινε αδύναμο, έγειραν όλα προς τα κάτω. Τότε ήταν Ιούνης κι ο ήλιος έλαμπε ακόμα πιο καυτός. Οι καφετιές γραμμές των φύλλων στ' αραποσίτια φάρδυναν και σκέπασαν το κεντρικό νεύρο. Τ' αγριόχορτα ξέφτισαν και μαζεύτηκαν προς τη ρίζα τους. Ο αέρας ήταν ανάριος, ο ουρανός πιο θαμπός· και κάθε μέρα η γη θάμπωνε κι άλλο.

Στους δρόμους, κει που κινούνταν άμαξες κι άνθρωποι, με τους τροχούς ν' αλέθουν τη γη και με τις σπλές των αλόγων να την κοπανίζουν, η χωματένια κρούστα έσπασε, έγινε σκόνη. Καθετί κινούμενο σήκωνε τη σκόνη στον αέρα· ένας άνθρωπος που βάδιζε σήκωνε ως τη μέση του ένα ανάριο σύννεφο· στο διάβα μιας άμαξας η σκόνη έφτανε ψηλά στους φράχτες, ως την κορφή τους, και σύννεφα στρο-

βιλίζονταν πίσω από τ' αυτοκίνητα που περνούσαν. Έπειτα η σκόνη κατακαθόταν αργά.

Όταν ο Ιούνης κύλησε ο μισός, μεγάλα σύννεφα ταξίδεψαν από το Τέξας και τον Κόλπο του Μεξικού, ψηλά σύννεφα και βαριά, γεμάτα βροχή. Οι άνθρωποι στους αγρούς κοιτούσαν τούτα τα σύννεφα, μύριζαν τον αέρα, σήκωναν βρεμένο το δάχτυλό τους για να νιώσουν τον άνεμο. Και τ' άλογα ήταν νευρικά όσο τα σύννεφα ήταν ψηλά. Ψιχάλισε λιγάκι, τα σύννεφα έφυγαν γρήγορα γι' άλλον τόπο, ο ουρανός πίσω τους θάμπωσε ξανά κι ο ήλιος ξανάρχισε το σφυροκόπημά του. Η βροχή άφησε κρατήρες κει που 'πεσε στη σκόνη, στάλες πάνω στ' αραποσίτι, και τίποτ' άλλο.

Ένα αεράκι ακολούθησε τα σύννεφα σπρώχνοντάς τα προς το βορρά, ένα αεράκι που 'κανε τα ξερά αραποσίτια να χτυπούν απαλά. Μια μέρα πέρασε κι ο αγέρας δυνάμωσε σταθερά, δίχως ριπές. Η σκόνη από τους δρόμους σηκώθηκε, απλώθηκε και κατακάθισε στ' αγριόχορτα πλάι στους αγρούς και στους ίδιους τους αγρούς παρέκει. Ο αγέρας φύσηξε ακόμα πιο δυνατός, τρώγοντας την κρούστα που 'χε φτιάξει η βροχή πάνω στη γη. Ο αγέρας άρπαζε το χώμα από τη γη, το παράσερνε, κι ο ουρανός λίγο λίγο σκοτεινίασε απ' το χώμα που στροβιλιζόταν. Κι άλλο δυνάμωσε ο αγέρας. Η κρούστα που 'χε φτιαχτεί από τη βροχή έσπασε και η σκόνη υψώθηκε από τους αγρούς στον αέρα, όμοια με γκρίζα σύννεφα νοηλικού καπνού. Το αραποσίτι μαστίγωνε τον αέρα μ' έναν ορμητικό, ξερό ήχο. Η ψιλότερη σκόνη δεν κατακαθόταν τώρα στη γη αλλά χανόταν στον σκοτεινιασμένο ουρανό.

Δυνάμωσε κι άλλο ο αγέρας, χώθηκε κάτω από βράχους, σήκωσε άχερα και παλιά φύλλα, ως και μικρούς σβόλους, που 'δειχναν την πορεία του καθώς φυσούσε μέσ' απ' τους αγρούς. Αέρας κι ουρανός σκοτεινίασαν, μέσα τους έλαμπε κόκκινος ο ήλιος, κι ο αγέρας ήταν τώρα τσουχτερός. Μια νύχτα φύσηξε πιο δυνατός πάνω απ' τη γη και κατέσκαψε πανούργα τις ρίζες στ' αραποσίτι, που τον αντιπάλεψε με τ' αδύναμα φύλλα του, ώσπου ανασκαλεύοντας ο αγέρας ξέχωσε τις ρίζες κι έπειτα κάθε καλάμι έγειρε αποκαμωμένο κατά τη φορά του ανέμου, προς τη γη.

Ήρθε η αυγή αλλά όχι η μέρα. Στον γκρίζο ουρανό ένας κόκκινος

ήλιος πρόβαλε, ένας αχνοπόρφυρος κύκλος που 'στελνε λιγοστό φως, σαν να 'ταν σύθαμπο· και καθώς προχωρούσε η μέρα, το σύθαμπο ξανάγινε σκοτάδι κι ο αγέρας θρηνούσε κι έκλαιγε τώρα πάνω απ' το πεσμένο αραποσίτι.

Άντρες και γυναίκες μαζεύτηκαν μες στα σπίτια τους· όταν έβγαιναν, έδεναν μαντίλι πάνω από τη μύτη, και φορούσαν γυαλιά για να προστατέψουν τα μάτια τους.

Όταν νύχτωσε πάλι, η νύχτα ήταν θεοσκοτεινή, γιατί το φως των αστεριών δεν μπορούσε να περάσει μέσ' από τη σκόνη και το φως απ' τα παράθυρα δεν έφτανε ούτε ως την άκρη της αυλής. Τώρα η σκόνη ήταν ανακατωμένη ομοιόμορφα με τον αέρα – σαν γαλάκτωμα από αέρα και σκόνη. Τα σπίτια σφραγίστηκαν, ύφασμα σφηνώθηκε στις χαραμάδες στα πορτοπαράθυρα, όμως σκόνη έμπαινε, τόσο ψιλή, που ήταν αθέατη στον αέρα, και κατακάθονταν σαν γύρη στις καρέκλες, στα τραπέζια, στα πιάτα. Οι άνθρωποι την τίναζαν απ' τους ώμους τους. Στα κατώφλια υπήρχαν γραμμούλες σκόνης.

Μες στη νύχτα έφυγε ο αγέρας βυθίζοντας στην ησυχία τον τόπο. Πιο πολύ απ' όσο πνίγει η ομίχλη τον ήχο, τον έπνιγε ο γεμάτος σκόνη αέρας. Οι άνθρωποι, ξαπλωμένοι στα κρεβάτια τους, άκουσαν τον αγέρα να παύει. Ξύπνησαν όταν χάθηκε το σφύριγμά του. Ξαπλωμένοι σιωπηλοί, αφουγκράζονταν μες στη σιωπή. Κι έπειτα λάλησαν οι πετεινοί, το λάλημά τους ήχησε πνιχτό κι αυτό, και οι άνθρωποι αναδεύτηκαν ανήσυχοι στα κρεβάτια τους, λαχταρώντας να 'ρθει το πρωινό. Ήξεραν ότι η σκόνη ήθελε πολύ χρόνο για να κατακαθίσει. Αιωρούνταν σαν ομίχλη εκεί, μες στο πρωί, κι ο ήλιος ήταν κόκκινος σαν φρεσκοχυμένο αίμα. Όλη μέρα έπεφτε η σκόνη απ' τον ουρανό και την επομένη κατακάθισε κι ένα στρώμα σκέπασε ομοιόμορφο τη γη – τ' αραποσίτι, τους φράχτες στην κορφή, τα σύρματα, τις στέγες, τα δέντρα, τ' αγριόχορτα.

Οι άνθρωποι βγήκαν από τα σπίτια τους, μύρισαν τον καυτό, τσουχτερό αέρα, και σκέπασαν τη μύτη τους. Και τα παιδιά βγήκαν μέσ' από τα σπίτια, όμως δεν έτρεχαν ούτε φώναζαν όπως θα 'καναν μετά από μια βροχή. Άντρες σέκονταν δίπλα στο φράχτη τους και κοιτούσαν το κατεστραμμένο αραποσίτι, που τώρα ξεραινόταν γοργά και μοναχά λίγο πράσινο φαινόταν μέσ' από τη σκόνη. Οι άντρες ήταν

βουβοί και σπάνια σάλευαν. Κι οι γυναίκες βγήκαν από τα σπίτια για να σταθούν δίπλα στους άντρες τους – να νιώσουν αν ετούτη τη φορά οι άντρες θα λύγιζαν. Κρυφά, παρατηρούσαν την όψη των αντρών, γιατί ας πήγαινε στα κομμάτια τ' αραποσίτι αν κάτι άλλο είχε σωθεί. Τα παιδιά έστεκαν παρέκει, με τα γυμνά δάχτυλα των ποδιών τους έφτιαχναν σχέδια στη σκόνη, και με τις αισθήσεις τους ψηλαφούσαν για να δουν αν οι άντρες κι οι γυναίκες θα λύγιζαν. Τα παιδιά κρυφοκοιτούσαν την όψη των αντρών και των γυναικών, κι έπειτα, με τα δάχτυλά τους, σχεδιάζαν προσεχτικά γραμμές στην άμμο. Άλογα έρχονταν στις ποτίστρες και με το μουσούδι τους έσπρωχναν τη σκόνη στην επιφάνεια, να καθαρίσει το νερό. Λίγο αργότερα οι άντρες έπαψαν να κοιτούν σαν χαμένοι, και τώρα στην όψη τους υπήρχε σκληράδα, θυμός κι αντοχή. Τότε οι γυναίκες κατάλαβαν πως ήταν ασφαλείς, πως κανένας δε θα λύγιζε. Κι έπειτα ρώτησαν, Τι θα κάνουμε; Και οι άντρες αποκρίθηκαν, Δεν ξέρω. Αλλά τα πράγματα ήταν εντάξει. Οι γυναίκες το 'ξεραν και τα παιδιά, που κοιτούσαν καλά καλά, το 'ξεραν κι αυτά. Γυναίκες και παιδιά γνώριζαν βαθιά μέσα τους ότι καμιά συμφορά δεν ήταν πολύ μεγάλη για να την αντέξουν αν οι άντρες τους ήταν ακέριοι. Οι γυναίκες γύρισαν στο σπίτι, στη δουλειά τους, και τα παιδιά άρχισαν να παίζουν, αλλά επιφυλακτικά στην αρχή. Καθώς η μέρα κυλούσε, ο ήλιος έγινε λιγότερο κόκκινος. Σφυροκοπούσε τη σκονισμένη γη. Οι άντρες κάθονταν στα κατώφλια των σπιτιών τους, απασχολούσαν τα χέρια τους με κλαριά και πετρούλες. Κάθονταν ασάλευτοι, συλλογιόνταν, λογάριζαν.

Ένα τεράστιο κόκκινο φορτηγό στεκόταν μπροστά από το μικρό μαγειρείο στο πλάι του δρόμου. Η κάθετη εξάτμιση μουρμούριζε απαλά κι ένα σχεδόν αόρατο σύννεφο γκρι μπλε καπνού αιωρούνταν από πάνω της. Ήταν καινούργιο φορτηγό, αστραφτερό κόκκινο, και με γράμματα των δώδεκα ιντσών στο πλάι ήταν γραμμένο: ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΟΚΛΑΧΟΜΑ ΣΙΤΙ. Τα διπλά του λάστιχα ήταν ολοκαίνουργια και οι μεγάλες πίσω πόρτες ήταν κλεισμένες μ' ένα μπρούντζινο λουκέτο. Μέσα στο μαγειρείο ένα ραδιόφωνο έπαιζε σιγανή χορευτική μουσική – χαμηλωμένη, όπως είναι η μουσική όταν κανείς δεν την ακούει. Ένας μικρός εντοιχισμένος ανεμιστήρας γυρνούσε αθόρυβα στην κυκλική του τρύπα πάνω απ' την είσοδο και μύγες βούιζαν ασταμάτητα γύρω από πόρτες και παράθυρα, κι έπεφταν πάνω στις σήτες. Μέσα ένας άντρας, ο φορτηγατζής, καθόταν σ' ένα σκαμνί, με τους αγκώνες του ακουμπισμένους στον πάγκο, και κοιτούσε πάνω απ' τον καφέ του τη λεπτή και μοναχική γκαρσόνα, μιλώντας της με την εξυπνακίστικη κι αδιάφορη γλώσσα που μιλιέται σε τούτα τα μαγαζιά στο πλάι του δρόμου. «Πάνε τρεις μήνες που τον είδα. Είχε κάνει εγχείριση. Τον έκοψαν και του 'βγαλαν κάτι. Δε θυμάμαι τι πράμα». Κι αυτή: «Μου φαίνεται ότι δεν έχει περάσει ούτε βδομάδα που τον είδα. Μου 'χε φανεί καλά. Είν' εντάξει τύπος όταν δεν είναι τύφλα». Πού και πού οι μύγες βούιζαν δυνατά πάνω στη σήτα. Η καφετιέρα έφτυσε ατμό, και η γκαρσόνα, δίχως να κοιτάξει, άπλωσε πίσω το χέρι και την έσβησε.

Έξω, ένας άντρας που βάδιζε στην άκρη της δημοσίας τη διέσχισε και πλησίασε στο φορτηγό. Πήγε αργά μπροστά του, έβαλε το χέρι στο λαμπερό φτερό και κοίταξε τ' αυτοκόλλητο στο παρμπρίζ που 'λεγε *Δεν παίρνω επιβάτες*. Για μια στιγμή ήταν έτοιμος να προχωρήσει παρακάτω στο δρόμο, αλλά έπειτα κάθισε στο μαρσπιέ στο πλάι, από την αντίθετη μεριά απ' του μαγειρείου. Δε θα 'χε πατήσει τα τριά-

να. Τα μάτια του ήταν πολύ σκούρα καστανά, με μια υποψία καφετιού χρώματος μες στ' ασπράδι. Τα ζυγωματικά του ήταν ψηλά και φαρδιά, και ρωμαλέες βαθιές ρυτίδες αυλάκωναν τα μάγουλά του και καμπύλωναν πλάι στο στόμα του. Το πανωχείλι του ήταν μακρύ, και καθώς τα δόντια του ήταν πεταχτά, τα χείλια του, που τα 'χε κλειστά ο άντρας, τσιτώνονταν για να τα σκεπάσουν. Τα χέρια του ήταν σκληρά, με φαρδιά δάχτυλα και με νύχια χοντρά κι αυλακωμένα σαν όστρακα. Το δέρμα ανάμεσα σ' αντίχειρα και δείκτη, και στη βάση του αντίχειρα, γυάλιζε από τους κάλους.

Τα ρούχα του άντρα ήταν καινούργια – όλα, φτηνά και καινούργια. Η γκριζα του τραγιάσκα ήταν τόσο καινούργια, που το γείσο ήταν σκληρό και με το κουμπί βαλμένο ακόμα, όχι ασουλούπωτη, ξεχειλωμένη, όπως θα 'ταν άμα θα 'χε χρησιμοποιηθεί για λίγο καιρό με τους λογής λογής τρόπους που χρησιμοποιείται μια τραγιάσκα, σαν σακούλι για κουβάλημα, πετσέτα, μαντίλι. Το κουστούμι του ήταν από φτηνό γκριζο σκληρό ύφασμα και τόσο καινούργιο, που το παντελόνι είχε ακόμα τσακίσεις. Το λεπτό μπλε πουκάμισό του ήταν άκαμπτο και κολλαριστό. Το σακάκι παραήταν μεγάλο και το παντελόνι παραήταν κοντό, γιατί 'ταν ψηλός άντρας. Οι ώμοι του σακακιού κρέμονταν στα μπράτσα του, και παρ' όλα αυτά τα μανίκια ήταν πολύ κοντά και το στήθος του σακακιού ανέμιζε χαλαρό πάνω απ' το στομάχι του άντρα. Φορούσε ένα ζευγάρι καινούργια παπούτσια που 'χαν καστανόχρυσο χρώμα κι ήταν «στρατιωτικού» τύπου, με καρφιά και ημικύκλια σαν πέταλα, που προστάτευαν την άκρη του τακουριού για να μη φθαρεί. Ο άντρας κάθισε στο μαρσπιέ, έβγαλε την τραγιάσκα του και σφούγγισε μ' αυτήν το πρόσωπό του. Έπειτα τη φόρεσε και, τραβώντας την, εγκαινίασε τη μέλλουσα καταστροφή του γείσου. Τώρα του τράβηξαν την προσοχή τα πόδια του. Έσκυψε, χαλάρωσε τα κορδόνια και τ' άφησε λυτά. Πάνω από το κεφάλι του η εξάτμιση του ντιζελοκινητήρα ψιθύριζε με γοργά σύννεφα μπλε καπνού.

Η μουσική σταμάτησε στο μαγερείο και μια αντρική φωνή μίλησε τώρα στο ραδιόφωνο, όμως η γκαρσόνα δεν το 'σβησε γιατί δεν το 'χε πάρει χαμπάρι πως η μουσική είχε πάψει. Τα δάχτυλά της, ψηλαφώντας, είχαν βρει ένα γρομπαλάκι κάτω απ' τ' αυτί της. Προσπαθούσε να το δει σ' έναν καθρέφτη πίσω από τον πάγκο, δίχως να το κατα-

λάβει ο φορτηγατζής· έτσι έκανε ότι δήθεν έφτιαχνε τα μαλλιά της. Ο φορτηγατζής είπε, «Είχαν έναν μεγάλο χορό στο Σόνι. Άκουσα ότι κάποιος σκοτώθηκε. Εσένα πήρε τίποτα τ' αυτί σου;»

«Όχι» είπε η γκαρσόνα και ψαχούλεψε με τρυφεράδα το γρομπαλάκι κάτω απ' τ' αυτί της.

Έξω, ο καθισμένος άντρας σηκώθηκε και κοίταξε πάνω από την κουκούλα του φορτηγού, παρατηρώντας για μια στιγμή το ρεστοράν. Έπειτα κάθισε ξανά στο μαρσπιέ κι έβγαλε ένα σακουλάκι καπνό και χαρτιά απ' την πλαϊνή του τσέπη. Έστριψε αργά και τέλεια το τσιγάρο του, το περιεργάστηκε και το ίσιωσε. Τελικά τ' άναψε κι έμπηξε το αναμμένο σπύρτο μες στο χώμα στα πόδια του. Ο ήλιος ξάκριζε τη σκιά του φορτηγού καθώς το μεσημέρι ζύγωνε.

Μες στο ρεστοράν, ο φορτηγατζής πλήρωσε το λογαριασμό του κι έβαλε τα ρέστα του, δυο πεντάρες, σ' ένα τυχερό παιχνίδι με κερματοδέκτη. Οι περιστρεφόμενοι κύλινδροι του παιχνιδιού δεν του 'δωσαν πόντους. «Τα σκαλίζουν για να μην κερδίζεις» είπε στην γκαρσόνα.

Εκείνη απάντησε, «Δεν πάνε ούτε δυο ώρες που ένας τύπος πέτυχε το τζάκποτ. Κέρδισε τρία κι ογδόντα. Πότε θα ξαναπεράσεις;»

Αυτός άνοιξε λιγάκι την πόρτα με τη σήτα. «Σε καμιά βδομάδα, δέκα μέρες» είπε. «Πρέπει να πάω στην Τούλσα και δε βλέπω να γυρνάω αύριο μεθαύριο».

Του 'πε στατισμένη, «Μην αφήσεις να μπουν μύγες. Βγες ή έμπα μέσα».

«Αντίο» της είπε και βγήκε. Η πόρτα βρόντηξε πίσω του. Στάθηκε στον ήλιο ξετυλίγοντας μια τσίγλα. Ήταν βαρύς άντρας, με φαρδιούς ώμους και στομάχι. Το πρόσωπό του ήταν κόκκινο και τα γαλάζια του μάτια ήταν στενόμακτρα απ' το πολύ που τα μισόκλεινε στο δυνατό φως. Φορούσε στρατιωτικό παντελόνι και ψηλές δετές μπότες. Κρατώντας την τσίγλα μπροστά στα χείλια του, φώναξε μέσ' από τη σήτα, «Μην κάνεις τίποτα που δε θα θες να το μάθω». Η γκαρσόνα ήταν γυρισμένη προς έναν καθρέφτη στον πίσω τοίχο. Έγρουξε μια απάντηση. Ο φορτηγατζής μασούλισε αργά την τσίγλα, ανοίγοντας πλατιά τα σαγόνια και τα χείλια του σε κάθε δαγκωνιά. Έκανε σβόλο την τσίγλα μες στο στόμα και τη στριφογύρισε κάτω απ' τη γλώσσα καθώς βάδιζε προς το μεγάλο κόκκινο φορτηγό.

Ο άντρας σηκώθηκε και κοίταξε μέσ' απ' τα τζάμια. «Κύριος, νά 'ρθω κι εγώ;»

Ο φορτηγατζής έριξε μια γρήγορη ματιά πίσω, στο μαγερείο, για μια στιγμή. «Δεν είδες τ' αυτοκόλλητο που λέει *Δεν παίρνω επιβάτες* στο παρμπρίζ;»

«Ναι, το 'δα. Αλλά τυχαίνει καμιά φορά κάποιος να 'ναι καλός κι ως τον βάζει ένα ματσωμένο καθίκι να 'χει ένα αυτοκόλλητο».

Ο οδηγός, μπαίνοντας αργά στο φορτηγό, συλλογίστηκε τούτη την απάντηση. Αν αρνιόταν τώρα, αυτό σήμαινε όχι μόνο πως δεν ήταν καλός, αλλά πως τον υποχρέωναν να 'χει το αυτοκόλλητο και του απαγόρευαν να έχει συντροφιά στο ταξίδι. Αν τον έπαιρνε, γινόταν αυτόματα καλός κι επίσης δεν ήταν κάποιος που ένα ματσωμένο καθίκι τον είχε του κλότσου και του μπάτσου. Ήξερε ότι 'χε παγιδευτεί, αλλά δεν έβλεπε τρόπο να ξεγλιστρήσει. Κι ήθελε να είναι καλός. Έριξε πάλι μια ματιά στο μαγερείο. «Κάτσε μαζεμένος στο μαρσπιέ μέχρι να πάρουμε τη στροφή» είπε.

Ο άλλος χαμήλωσε να μη φαίνεται και γραπώθηκε απ' το χερούλι της πόρτας. Η μηχανή μούγκρισε για μια στιγμή, η ταχύτητα μπήκε και το μεγάλο φορτηγό ξεκίνησε – πρώτη ταχύτητα, δεύτερα, τρίτη, έπειτα επιτάχυνση μ' ένα διαπεραστικό σφύριγμα και τετάρτη. Κάτω απ' τον γραπωμένο άντρα η δημοσιά περνούσε θολή, μ' ιλιγγιώδη γρηγοράδα. Ήταν ένα μίλι ως την πρώτη στροφή και μετά το φορτηγό έκοψε ταχύτητα. Ο άντρας σηκώθηκε, άνοιξε την πόρτα και χώθηκε στο κάθισμα μέσα. Ο φορτηγατζής τον κοίταξε από πάνω μέχρι κάτω, μισοκλείνοντας τα μάτια και μασουλώντας θαρρείς και με τα σαγόνια του ξεδιάλεγε κι έβαζε σε μια σειρά τις σκέψεις και τις εντυπώσεις που τελικά θα φύλαγε ταχτικά στο μυαλό του. Τα μάτια του ξεκίνησαν απ' την καινούργια τραγιάσκα, κατέβηκαν στα καινούργια ρούχα κι έφτασαν στα καινούργια παπούτσια. Ο άλλος πήγε πέρα δώθε την πλάτη του στο κάθισμα ώσπου να βουλευτεί, έβγαλε την τραγιάσκα και σφούγγισε μ' αυτήν το μέτωπο και το πιγούνι του. «Σ' ευχαριστώ, φίλε» είπε. «Τα πόδια μου με πέθαναν».

«Καινούργια παπούτσια», είπε ο οδηγός. Στη φωνή του υπήρχε η ίδια μυστικότητα, η ίδια υπαινικτική αίσθηση που 'χαν τα μάτια του. «Δε θα 'πρεπε να το κόψεις έτσι με τα πόδια μες στη ζέστη με καινούργια παπούτσια».

Ο άντρας χαμήλωσε τα μάτια στα σκονισμένα κίτρινα παπούτσια του. «Δεν είχα άλλα» είπε. «Αυτά είχα, αυτά φόρεσα».

Ο οδηγός κοίταξε με σύνεση μπροστά κι αύξησε λίγο την ταχύτητα. «Πας μακριά;»

«Μπα! Θα το 'κανα με τα πόδια αν δε μ' είχαν πεθάνει».

Οι ερωτήσεις του οδηγού είχαν έναν αμυδρό ανακριτικό τόνο, σαν ν' άπλωνε δίχτυα κάνοντάς τες, να 'στηνε παγίδες. «Γυρεύεις δουλειά;» ρώτησε.

«Όχι. Ο γέρος μου καλλιεργεί εκατόν είκοσι στρέμματα. Είναι νοι-κάρης, αλλ' είμαστε καιρό εκεί».

Ο οδηγός κοίταξε βαθυστόχαστα τους αγρούς κατά μήκος του δρόμου, όπου τ' αραποσίτι είχε πλαγιάσει και το 'χε σκεπάσει η σκόνη, κι είπε σαν να μονολογούσε, «Εκατόν είκοσι στρέμματα και δεν έχει πάρει πόδι για να βάλουν τρακτέρ στη θέση του;»

«Πάει λίγος καιρός που 'χω ν' ακούσω νέα» είπε ο άλλος.

«Είστε καιρό εκεί» είπε ο οδηγός. Μια μέλισσα μπήκε στην καμπίνα και βούισε πάνω στο παρμπρίζ. Ο οδηγός άπλωσε το χέρι κι έσπρωξε προσεχτικά τη μέλισσα σ' ένα ρεύμα αέρα που την παράσυρε έξω απ' το παράθυρο. «Οι νοικάρηδες παίρνουν πόδι γρήγορα τώρα» είπε. «Ερχεται ένα Κατερπίλαρ και διώχνει δέκα φαμίλιες. Έχει γεμίσει ο τόπος τέτοια τρακτέρ. Μπουκάρουν και διώχνουν τον κοσμάκη. Ο γέρος σου τα καταφέρνει;» Η γλώσσα και τα σαγόνια του ασχολήθηκαν με τη λησμονημένη τσίχλα, τη στριφογύρισαν και τη μάσησαν. Κάθε που άνοιγε το στόμα, η γλώσσα του φαινόταν να τουμπάρει την τσίχλα.

«Πάει καιρός που 'χω ν' ακούσω νέα. Δεν ήμουν ποτέ τύπος που γράφει γράμματα· ούτ' εγώ ούτ' ο γέρος μου». Πρόσθεσε γοργά, «Όχι δηλαδή πως δεν μπορούμε κι οι δυο μας να γράψουμε άμα το θέλουμε».

«Δούλευες;» Πάλι μ' εκείνη την αδιαφορία που 'κρυβε ανάκριση. Κοίταξε πέρα στους αγρούς, τον αέρα που κυμάτιζε στη ζέστη, και μαζεύοντας την τσίχλα μέσ' από το μάγουλό του την έφτυσε έξω απ' το παράθυρο.

«Και βέβαια δούλευα» είπε ο άλλος.

«Το φαντάστηκα. Είδα τα χέρια σου. Θα δούλευες με την αζίνα ή

με τον κασμά ή με τη βαριά. Αυτά κάνουν το χέρι να γυαλίζει έτσι. Όχι να το παινευτώ, αλλά τα προσέχω εγώ αυτά τα πράματα».

Ο άλλος τον κοίταξε καλά καλά. Τα λάστιχα τραγουδούσαν στο δρόμο. «Θες να μάθεις κάτι άλλο; Θα σ' το πω εγώ. Δε χρειάζεται να μαντεύεις».

«Μην τσατίζεσαι. Δεν ήθελα να χώσω τη μύτη μου».

«Θα σου πω ό,τι θες. Δεν έχω τίποτα να κρύψω».

«Σου 'πα, μην τσατίζεσαι. Απλώς μ' αρέσει να παρατηρώ πράματα. Περνάει η ώρα έτσι».

«Θα σου πω ό,τι θες. Λέγομαι Τζόουντ, Τομ Τζόουντ. Ο γέρος μου είν' ο γερο-Τομ Τζόουντ». Τα μάτια του στυλώθηκαν σκυθρωπά στον οδηγό.

«Μην τσατίζεσαι. Έτσι σ' το 'πα, δεν ήθελα τίποτα».

«Ούτ' εγώ θέλω τίποτα» είπε ο Τζόουντ. «Προσπαθώ απλώς να τα βολεύω και ν' αφήνω τους άλλους στην ησυχία τους». Σταμάτησε και κοίταξε τα ξερά χωράφια, τις συστάδες των διψασμένων δέντρων που σαν να αναδεύονταν ανήσυχια μες στη μακρινή κάψα. Από την πλαϊνή τσέπη έβγαλε τον καπνό και τα χαρτάκια του. Έστριψε τσιγάρο ανάμεσα στα γόνατά του, κει που ο άνεμος δεν τον εμπόδιζε.

Ο οδηγός μασουλούσε ρυθμικά και συλλογισμένα σαν γελάδα. Περίμενε ώσπου όλη η έμφαση σ' όσα ειπώθηκαν να χαθεί και να λησμονηθεί. Τελικά, όταν η ατμόσφαιρα έμοιαζε ουδέτερη ξανά, είπε, «Κάποιος που δεν ήταν ποτέ φορτηγατζής δεν ξέρει πώς είναι. Οι ιδιοκτήτες δε θέλουν να παίρνουμε κανέναν, έτσι είμαστε αναγκασμένοι να ταξιδεύουμε μόνοι, εκτός κι αν το πάμε φιρί φιρί να πάρουμε πόδι, όπως εγώ τώρα, που σε πήρα».

«Το εκτιμώ» είπε ο Τζόουντ.

«Έχω γνωρίσει τύπους που 'καναν παλαβά πράματα όταν οδηγούσαν φορτηγό. Θυμάμαι έναν που σκάρωνε ποιήματα. Για να περνάει η ώρα». Κρυφοκοίταξε να δει αν ο Τζόουντ έδειχνε ενδιαφέρον ή έκπληξη. Εκείνος ήταν αμίλητος, κοιτώντας πέρα μπροστά, στο βάθος του δρόμου· του άσπρου δρόμου που κυμάτιζε απαλά σαν νερό. Ο οδηγός τελικά συνέχισε, «Θυμάμαι ένα ποίημα που 'γραψε αυτός ο τύπος. Ήταν γι' αυτόν και για δυο άλλους τύπους που γυρνούσαν τον κόσμο πίνοντας, κάνοντας σαματά και πηδώντας γκόμενες. Μακάρι

να μπορούσα να θυμηθώ ακριβώς τα λόγια. Ο τύπος είχε βάλει κάτι λέξεις μέσα, που ούτε ο Θεός δε θα 'ξερε τι σήμαιναν. Κάπου έλεγε, "Είδαμε κει έναν αράπη, που την είχε ντούρα και βαρβάτη, σαν ματέλα ήταν σκληρή, σαν το σκόλοπα στητή". Λοιπόν, σαν το σκόλοπα πάει να πει σαν το παλούκι. Ο τύπος μού το 'δειξε σ' ένα λεξικό. Κουβαλούσε κείνο το λεξικό παντού μαζί του και κοιτούσε μέσα όταν καθόταν να πει καφέ και να τσιμπήσει κάτι». Σταμάτησε γιατί 'χε νιώσει μοναξιά, τόση ώρα που μιλούσε αυτός μόνο. Κρυφοκοίταξε τον επιβάτη του. Ο Τζόουντ παρέμεινε σιωπηλός. Ο οδηγός προσπάθησε νευρικά να τον αναγκάσει να πάρει μέρος στην κουβέντα. «Γνώρισες ποτέ κανέναν που να 'λεγε τέτοια παχιά λόγια;»

«Έναν ιεροκήρυκα».

«Δε σε βγάζει απ' τα ρούχα σου ν' ακούς κάποιον να λέει τέτοια παχιά λόγια; Μ' έναν ιεροκήρυκα πάει καλά. Έτσι κι αλλιώς, μ' έναν ιεροκήρυκα ποιος θέλει νταραβέρια; Αλλ' αυτός ο τύπος ήταν μυστήριο τρένο. Δε σ' έκοφτε όταν έλεγε παχιά λόγια, γιατί ο τύπος το 'κανε επειδή έτσι γουστάριζε, όχι για φιγούρα». Ο οδηγός αναθάρρησε. Τουλάχιστον ήξερε ότι ο Τζόουντ άκουγε. Πήρε απότομα μια στροφή και τα λάστιχα του μεγάλου φορτηγού στρίγκλισαν. «Όπως σου 'λεγα» συνέχισε «κάποιος που οδηγάει φορτηγό κάνει παλαβά πράματα. Είν' αναγκασμένος. Θα του 'στριβε αν καθόταν και κοιτούσε απλώς το δρόμο να κυλά. Ένας είπε κάποτε ότι οι φορτηγατζήδες συνεχώς τρώνε – πού τους χάνεις, πού τους βρίσκεις, σε κάποιο χαμπουργκεράδικο».

«Ναι, μοιάζει να 'χουν ριζώσει εκεί» συμφώνησε ο Τζόουντ.

«Σταματάνε, αλλ' όχι για να φάνε. Δεν πεινάνε σχεδόν ποτέ. Έχουν βαρεθεί απλώς να ταξιδεύουν, το 'χουν σιχαθεί. Τα μαγερεία στο πλάι του δρόμου είναι το μόνο μέρος που μπορείς να σταματήσεις, κι όταν σταματάς, κάτι πρέπει ν' αγοράσεις, έτσι πιάνεις λίγο την κουβέντα με την γκόμενα που σερβίρει. Παίρνεις έναν καφέ, ένα κομμάτι πίτα. Ξεκουράζεσαι λιγάκι». Μάσησε αργά την τσίχλα του και τη στριφογύρισε με τη γλώσσα.

«Πρέπει να 'ναι ζόρικο» είπε μ' ουδέτερο τόνο ο Τζόουντ.

Ο οδηγός τον κοίταξε καλά καλά για να δει μήπως τον κοροΐδευε. «Πάντως παιχιδάκι δεν είναι» είπε τσατισμένος. «Δείχνει εύκολο,

απλώς να κάθεται εδώ ώσπου να συμπληρώσεις το οχτάωρο ή μπορεί το δεκάωρο ή το δεκατετράωρό σου. Όμως ο δρόμος τον τρώει τον άνθρωπο. Πρέπει κάτι να κάνει. Άλλος τραγουδάει, άλλος σφυρίζει. Η εταιρεία δε μας αφήνει να 'χουμε ραδιόφωνο. Κάποιοι έχουν μαζί κάνα μπουκάλι, αλλ' αυτοί δε μένουν πολύ στη δουλειά». Το τελευταίο το 'πε αυτάρεσκα. «Εγώ δεν πίνω ποτέ μέχρι να τελειώσω».

«Αλήθεια;» ρώτησε ο Τζόουντ.

«Ναι! Πρέπει κανείς να προσπαθεί να πάει μπροστά. Σκέφτομαι να κάνω κείνα τα μαθήματα δι' αλληλογραφίας, πώς τα λένε. Να γίνω μηχανικός. Είν' εύκολο. Απλώς μελετάς μερικά εύκολα μαθήματα στο σπίτι. Το σκέφτομαι. Κι έπειτα δε θα 'μαι αναγκασμένος να οδηγάω φορτηγά. Έπειτα θα λέω εγώ στους άλλους να τα οδηγάνε».

Ο Τζόουντ έβγαλε ένα μπουκαλάκι ουίσκι απ' την πλαϊνή τσέπη του σακακιού του. «Σίγουρα δε θες μια γουλιά;» είπε με περιπαιχτική φωνή.

«Όχι, διάολε. Δεν το βάζω στο στόμα μου. Δεν μπορείς να πίνεις και να σπουδάζεις όπως θα σπουδάξω εγώ».

Ο Τζόουντ ξεβούλωσε το μπουκάλι, ήπιε δυο γρήγορες γουλιές, το ξανατάπωσε και το 'βαλε πάλι στην τσέπη. Η αρωματική ζεστή μυρωδιά του ουίσκι γέμισε την καμπίνα. «Είσαι πολύ τσιτωμένος» είπε ο Τζόουντ. «Τι τρέχει – έχεις κορίτσι;»

«Έχω, αλλ' έτσι κι αλλιώς θέλω να πάω μπροστά, να προκόψω. Εδώ και πολύ καιρό έχω έναν τρόπο να εκπαιδεύω το μυαλό μου».

Το ουίσκι φάνηκε να χαλαρώνει τον Τζόουντ. Έστριψε κι άλλο τσιγάρο και τ' άναψε. «Δεν πάω πολύ μακριά από δω», είπε.

Ο οδηγός συνέχισε τότε: «Δεν το 'χω ανάγκη εγώ το ουίσκι. Εκπαιδεύω συνεχώς το μυαλό μου. Πάνε δυο χρόνια που 'μαθα πώς να το κάνω – πήρα μαθήματα». Χάιδεψε με το δεξί χέρι το τιμόνι. «Ας πούμε ότι προσπερνάω κάποιον στο δρόμο. Τον κοιτάζω, κι όταν έχω περάσει προσπαθώ να θυμηθώ τα πάντα γι' αυτόν, τι ρούχα φορούσε, τι παπούτσια, τι καπέλο· πώς περπατούσε, μπορεί πόσο ψηλός ήταν, πόσο βαρύς, κι αν είχε τίποτα σημάδια. Τα καταφέρνω καλά. Φτιάχνω ολόκληρη εικόνα στο μυαλό μου. Μερικές φορές σκέφτομαι ότι θα 'πρεπε να κάνω μαθήματα για να γίνω ειδικός στα δαχτυλικά αποτυπώματα. Δε φαντάζεσαι πόσα πράγματα μπορεί να θυμάται κάποιος».

Ο Τζόουντ ήπια μια γρήγορη γουλιά απ' το μπουκάλι. Τράβηξε την τελευταία ρουφηξιά απ' το καπνισμένο τσιγάρο κι έπειτα το πίεσε με τον τυλώδη αντίχειρά του και το δείχτη του, να σβήσει η καύτρα. Έτριψε τη γόπα να διαλυθεί και την πέταξε απ' το παράθυρο, αφήνοντας τον αέρα να του την αρπάζει από τα δάχτυλα. Τα μεγάλα λάστιχα τραγουδούσαν μια ψιλή νότα στην άσφαλτο. Τα σκούρα κι ήρεμα μάτια του Τζόουντ πήραν μια εύθυμη έκφραση κοιτώντας προς το βάθος του δρόμου. Ο οδηγός περίμενε κι έριξε μια ανήσυχη ματιά. Τελικά το μακρύ πανωχείλι του Τζόουντ τραβήχτηκε απ' τα δόντια του σ' ένα χαμόγελο, και γέλασε μέσα του, με τα γέλια να συνταράζουν το στήθος του. «Σου πήρε πολλή ώρα για να το χαμπαριάσεις, φιλαράκο».

Ο οδηγός δεν τον κοίταξε. «Να χαμπαριάσω ποιο πράμα; Τι θες να πεις;»

Τα χείλια του Τζόουντ τσιτώθηκαν για μια στιγμή πάνω από τα μακριά του δόντια, και τα 'γλειψε σαν σκύλος, δυο γλειφιές, μια σε κάθε κατεύθυνση, από το μέσον. Η φωνή του έγινε τραχιά. «Ξέρεις τι θέλω να πω. Μ' έκοψες από πάνω μέχρι κάτω με το που μπήκα. Σ' είδα». Ο οδηγός κοιτούσε ολόγιστα μπροστά κι έσφιγγε τόσο το τιμόνι, που οι χούφτες του φούσκωναν στη βάση του αντίχειρα και η ανάστροφή τους είχε ασπρίσει. Ο Τζόουντ συνέχισε: «Ξέρεις πούθε έρχομαι». Ο οδηγός ήταν αμίλητος. «Ε, δεν ξέρεις;» επέμεινε ο Τζόουντ.

«Ναι, βέβαια. Δηλαδή... μπορεί. Αλλά δεν είναι δουλειά μου. Εγώ κοιτάζω τη δικιά μου δουλειά. Δε με νοιάζει». Και ξάφνου περίμενε βουβός. Τα χέρια του ήταν άσπρα ακόμα πάνω στο τιμόνι. Μια ακρίδα πήδησε απ' το παράθυρο κι έπεσε πάνω στο ταμπλό, κι εκεί κάθισε κι άρχισε να ξύνει τα φτερά της με τα λυγισμένα πίσω ποδάρια της. Ο Τζόουντ άπλωσε το χέρι, έλιωσε με τα δάχτυλά του το όμοιο με καύκαλο, σκληρό κεφάλι της, κι άφησε την ακρίδα να την πάρει ο αέρας έξω απ' το παράθυρο. Γέλασε ξανά μέσα του σκουπίζοντας από τ' ακροδάχτυλά του τα κομματάκια του τσακισμένου εντόμου.

«Με παρεξήγησες, κύριος» είπε. «Δεν το κρατάω κρυφό. Ναι, ήμουν στις ΜακΆλεστερ. Τέσσερα χρόνια. Και τούτα είναι τα ρούχα που μου 'δωσαν όταν βγήκα. Δε μου καίγεται καρφί ποιος το ξέρει. Και πάω στου γέρου μου για να μη χρειάζεται να λέω ψέματα για να βρω δουλειά».

Ο οδηγός είπε, «Δεν είναι δικιά μου δουλειά. Δεν είμαι εγώ τύπος που χώνει τη μύτη του».

«Εμένα μου λες» είπε ο Τζόουντ. «Τούτη δω η μυτάρα σου πετιέται οχτώ μίλια μπροστά απ' τη φάτσα σου. Είχες χώσει τη μυτάρα σου στις δουλειές μου όπως χώνει το πρόβατο τη μουσούδα του στο χορτάρι».

Το πρόσωπο του οδηγού σφίχτηκε. «Με παρεξήγησες...» έκανε να πει αδύναμα.

Ο Τζόουντ γέλασε. «Είσαι καλός τύπος. Με πήρες στο φορτηγό σου. Διάολε, πήγα φυλακή! Και λοιπόν; Θες να μάθεις γιατί πήγα, ε;»
«Δεν είναι δικιά μου δουλειά».

«Τίποτα δεν είναι δικιά σου δουλειά εκτός απ' το να οδηγάς τούτο το καμιόνι, αλλ' απ' όλα αυτό είναι που σε νοιάζει λιγότερο. Κοίτα, βλέπεις κείνον εκεί το δρόμο μπροστά;»

«Ναι».

«Λοιπόν, κατεβαίνω εκεί. Ξέρω ότι ψοφάς να μάθεις τι έκανα, και δεν είμαι τύπος που θα σ' απογοητεύσει». Το οξύ βουητό της μηχανής ελαττώθηκε και το τραγούδι των λάστιχων χαμήλωσε. Ο Τζόουντ έβγαλε το μπουκάλι του κι ήπια άλλη μια γουλιά. Το φορτηγό σταμάτησε και ένας χωματόδρομος ξεκινούσε κάθετα απ' τη δημοσιά. Ο Τζόουντ βγήκε και στάθηκε δίπλα στο παράθυρο της καμπίνας. Η κάθετη εξάτμιση έβγαζε τον σχεδόν αόρατο μπλε καπνό της. Ο Τζόουντ έσκυψε προς τον οδηγό. «Ανθρωποκτονία», είπε βιαστικά. «Είναι λέξη μακρυνάρι και σημαίνει ότι σκότωσα κάποιον. Έφαγα εφτά χρόνια. Μ' έβγαλαν στα τέσσερα γιατί δεν είχα μπλεξίματα».

Τα μάτια του οδηγού στάθηκαν στο πρόσωπο του Τζόουντ να τ' απομνημονεύσουν. «Δε σε ρώτησα να μου πεις» είπε. «Εγώ κοιτάω τη δουλειά μου».

«Μπορείς να το πεις σ' όλα τα μαγερεία από δω μέχρι την Τεξόλα». Χαμογέλασε. «Αντίο, φίλε. Φέρθηκες καλά. Αλλά κοίτα, όταν έχεις περάσει λίγο καιρό στη στενή, μυρίζεσαι από μακριά μια ερώτηση. Με το που άνοιξες το στόμα σου, μόνο που δεν τη φώναξες τη δικιά σου». Χτύπησε τη μεταλλική πόρτα με τη χούφτα του. «Σ' ευχαριστώ που με πήρες» είπε. «Αντίο». Έκανε μεταβολή και προχώρησε στο χωματόδρομο.

Για μια στιγμή ο οδηγός έμεινε να τον κοιτά κι έπειτα φώναξε, «Καλή τύχη!» Ο Τζόουντ κούνησε το χέρι δίχως να γυρίσει. Έπειτα η μηχανή μούγκρισε, η ταχύτητα μπήκε και το μεγάλο κόκκινο φορτηγό κύλησε βαριά.